

Učiteljski Tovariš

Glasilo „Slovenskega učiteljskega društva v Ljubljani“.

Urejujeta:

Jakob Dimnik in Engelbert Gangl

učitelja v Ljubljani.

Izdajatelj in odgovorni urednik: **Jakob Dimnik**, Šubičeve ulice št. 3.

Vsebina: Dnevi boja. — Pro domo. — Svobodna šola — svobodni učitelji. — Jakob Dimnik: Jezikov nauk v prvem šolskem letu. — Književnost in umetnost. — Naši dopisi. — Vestnik. — Uradni razpisi učiteljskih služeb. — Listek upravnikov.

Dnevi boja.

Veliki so v tem, v čemer bi ne smeli biti.

Lazek.

II.

Brez boja ni še nihče došel k zmagi, tem manj stan, ki ima tako preteklost kot jo ima naš. Take preteklosti nima pravzaprav noben stan na svetu. Že v starodavnih časih je bil izobraževavec mladine, njen odgojitelj in učitelj vse drugo prej nego svoboden človek; bil je suženj, katerega življenje je bilo odvisno od milosti ali nemilosti gospodarjeve. Vsak pozna prislovico: „Kogar sovražijo bogovi, tega store pedagogom.“

Moralo je torej biti življenje učiteljev najstarejše šole res bedno, ako je bilo v njem izpoznavati le sovraštvo bogov.

Ali tisti, ki so danes na zemlji namestniki pravega Boga in ki so pri nas potisnili cerkev in svojo sveto službo, ki naj bi jo vršili samo v nji in zanjo, na politiško in strankarsko polje, ki so glave in stebri takozvane katoliške-narodne, v resnici pa čiste klerikalne stranke — klerikalne v najgroznejšem pomenu te besede — nimajo za učitelje sedanje dobe, ki nečemo biti v suženstvu enaki pedagogom bogatih Rimljanov, prav nič drugega, nego *globoko sovraštvo*. In če bi bilo mogoče in če bi tudi zanje ne veljali paragrafi, bi vse to liberalno in neposlušno učiteljstvo, ki slepo ne ubira stopinj za njimi, potopili v žlici vode. Da, potopili bi ga! In razgnali bi nas na vse vetrove in nadomestili bi nas najrajši s takimi značaji, kakršen je oni učitelj, ki ga ni bilo sram, uhlapčiti se klerikalcem zato, da bi izpodrinil uglednega tovariša iz odbora kmetijske družbe — seveda brez vzroka in povoda, zgolj iz čiste kolegijalnosti in iz stanovske zavednosti . . .

O, ironija!

Take značaje klerikalcem od srca privoščimo, kakor jim privoščimo onega bojevitiga uskoka, ki vihti brezovo metlo nad našimi glavami v „Slovenskem Listu“.

Toda vprašamo: Kje ima izvirek to sovraštvo do nas, ta strastni boj proti nam?

Še pred dobrim četrt stoletjem so vladale v našem stanu vse drugače razmere nego danes. Zavisnost učiteljstva od duhovščine je bila — žalibog — večja nego

je danes, ko je pravzaprav ni nič več. Bile so vzrok tej zavisnosti slabe plače učiteljev, ki so bili veseli, da so si mogli prislužiti kje kak krajcar, ki je njim in njih družinam olajševal bedo. Tudi danes nismo plačani tako, da bi se branili postranskih zaslužkov, saj se jih ne branijo niti drugi, ki bi lahko izhajali brez njih, *a vendar poznamo učitelje, ki rajši ničesar ne prislužijo, nego da bi bili kakorkoli zavisni od župnika ali kaplana.*

Take može je treba visoko čislati!

Kakor ne moremo pri takih tovariših govoriti o najmanjšem egoizmu, tako si ne moremo misliti, da se je vdal ta ali oni izmed nas klerikalcem iz drugačega vzroka nego iz dobičkarije. Saj imajo vendar tuintam kaj, kar dado onemu, ki hoče biti njihov.

Pa vrnimo se k stvari!

Torej bili so drugi časi, druge razmere! No, da! Vse je trpelo, kar je bilo v službi klerikalizma. Pa tudi mi smo! Da, tudi — in še jako smo trpeli. O, Zavašnik, duhovnik katoliške cerkve, kako nam je bila žaltava pod tvojo velečastito vlado! O, Rojina izpod Šmarne gore, kako bi ti stal danes kot kamen na cesti, če bi šlo po volji tistih, tistih! . . . Da, to so reminiscencije, to so spomini, to je na novo vzplamtevajoči ognjeni jeziček, ki bi rad obliznil našo svobodo in jo vpepelil.

In to jih boli! Nismo več njihovi! Tistih svetih naukov smo, ki bi jih morali oznanjevati, naukov božjih, naukov ljubezni, resnice in pravice, naukov poštenja in značajnosti, a njihovi nismo več! Vdani smo nadalje zakonom svobode in napredka, onim zakonom, ki so zapisani v človeškem srcu. Zapisani so v človeškem srcu v onem večnem, nenasitnem hrepenenju, ki ga dviga in podžiga, v hrepenenju po resnici in pravici: zapisani so v onih neprestanih željah, ki navdušujejo človeka — učitelja in duhovnika — v njegovem delu, v željah po trajnih, blagrovitih, lepših, vedno in vedno popolnejših uspehih njegovega delovanja, ki ga žrtvuje v blaginjo človeštvu, domovini, posamezniku; zapisani so v vsi notranjosti človeški, v vsi človeški prirodi, v prsih, ki hrepene po svežem, svobodnem zraku pod milim nebom, v očeh, ki hrepene v sinjo daljo tja čez gore in oblake v svobodno brezmerje, v srcu, ki hrepni po osvobojenju težav in bridkosti, ki veselo polje v svobodni, cvetoči prirodi, ki otožno zastaja med temnimi, tesnimi stenami! Ptica v zraku ljubi svo-

bodo, riba v vodi in zver v gozdu sta srečni v svobodi. Drevo na gori in roža na vrtu hrepenita tja k svobodnemu nebu, ki plava v sinji svetlobi nad njima, a žalostno šume njiju listi in otožno klonejo cvetovi, če ju ovija megla in če veje ostra sapa ter jima brani svobodno rast in jima preti s pogubo!

Vsa priroda je veliko stvarjenje velike svobode!

In Jezus je bil svoboden, kadar je začutil veliko svoje zvanje! Ko je bil v templju, in sta ga iskala Marija in Jožef — ni znal za spono, ki so ga vezale na njiju — bil je svoboden v tem, kar je Njegovega očeta! „Ali ne vesta, da sem v tem, kar je mojega očeta?“ — Kaj mi drugo! Tu sem — jaz, tu, kjer sem v svojem!

In ako vse živi za svobodo, ako ni pravega in popolnega razvitka tam, kjer ni svobode, ali naj ne bomo svobodni samo učitelji?

Da, svobodni hočemo biti, k svobodi nas dvigajo vse naše misli, do nje nas navdušuje ljubezen do domovine in do slovenske mladine, zatoorej nečemo najmanjših spon, nečemo hlapčevanja, hočemo popolnega gospodstva vsaj v tem, kar je naše, kjer smo gospodarji in vladarji!

Ne uklanjamo se nobeni osebi, ne silimo nikogar, da bi se uklanjal nam, ne terorizujemo, mi samo gorimo za tiste ideje, ki nam prija, ki so ideje svobode in napredka. In te ideje so tista moč, ki nas druži, tista sila, ki nam daje pogum in vztrajnost, da se bojujemo brez vsake bojazni. A mi se bojujemo z golim vezirjem — in če se nam bodo prav zavoljo te primere smejali tisti, ki ne vedo v obrambo svojega zavrattva navesti tehtnega vzroka — bojujemo se kot vitezi, braneči z mečem v roki svojo čast in svoje poštenje!

In ker smo se otresli njih jarma, ker jim nečemo biti več pokorni slugi, zato nas sovražijo, zato se vojskujejo proti nam!

Boli jih pa tudi dejstvo, da gine med narodom njihov ugled in da raste naš ugled. Duhovnik, ki je zvest svojemu zvanju, svojemu svetemu poklicu, je dobronik svojim župljanom. Takega duhovnika vsak spoštuje in ljubi, in tudi mi — najsi smo razvpiti za najgrše brezverce — se časteč odkrivamo pred njim. A tak duhovnik je tudi naš prijatelj, ker ve, da je naše delovanje pravo in narodu koristno. Njega ne vodi slepa strast, temveč vodi ga srce in plemenitost. Tistim pa, ki so duhovniki le po suknji in se pehajo po lepi naši domovini za drugimi stvarmi, seveda ne more rasti njihov ugled, ker vsak, ki ima odprte oči, ne vidi in ne more videti blaginje tam, kjer je ni . . .

Mi pa vstajamo! V zadnjo gorsko vas, v prvo velikomestno palačo je dospel klic o življenju, o zavednem in svobodnem življenju svobodnega učitelja! In tamkaj se razvnamajo srca za nas. Med preprostim narodom, med kmetovavci, obrtniki, trgovci, uradniki, vaščani in meščani raste naš ugled, se množe naši prijatelji! In to boli tiste, ki jih izgubljajo, zato nas sovražijo, zato si prizadevajo, da bi nam izpodkopali ugled. V dosego tega namena jim ni nobeno sredstvo preslabo, zato se poslužujejo skrajnjih, a to — poslednjih pripomočkov.

Resnica pa bo zmagala, in pravica bo pela svoje himne ob tem godu!

Zakon nam daje dolžnosti, a zakon nam daje tudi pravice. Ker nam ne more očitati nihče, da ne izpolnimo prvih, nam ne more in ne sme tudi nihče braniti, da bi se v vsi dobi svoje zavednosti in stanovskega ponosa brezobzirno ne posluževali tudi poslednjih!

Pro domo.

III.

8. številki letošnjega letnika smo pisali:

„Naš program je: braniti se proti vsakemu nasprotniku šolstva in učiteljstva, izzivati boj in po nepotrebnem napadati pa nikogar!“

Kadar bomo pa čutili, da preti nevarnost novi šoli, za katero se bojujemo, in pa novodobnemu, svobodni-selnemu učiteljstvu, bo naš list gotovo med prvimi, ki bo povzdignil svoj glas v varstvo šole in učiteljstva. Če nam je pa mogoče živeti v miru, nam je mir vedno ljubši nego izzivanje in boj.“

To so jasne in odkrite besede; te besede so nam bile vedno zvezda vodnica, čeprav smo se morali čestokrat močno zatajevati, ko smo brali v klerikalnih listih napade na novo šolo in napade na čast posameznikov našega stanu. S tem pa, da so se klerikalci lotili zadnji čas naših voditeljev, s tem so zopet naravnost pokazali, da jim napredno, svobodni-selno učiteljstvo ni dovolji, da žele torej boj z nami. Dobro! Mi ga sprejememo, mi se ga ne bojimo in ne strašimo. Ne bomo pa pobijali oseb, ampak pobijali bomo načela, ali obratno, ne bomo se potezali za osebe, ampak za načela in to je: svobodna šola in svobodna misel. Osebe se menjujejo, načela pa ostanejo. „Kliko“ (tako imenujejo klerikalci naše bojavnike in voditelje), ali pa enega ali drugega iz „klike“ mogoče navidezno z ostudnimi napadi in denuncijacijami, kakršne so lastne le klerikalcem, uničijo, nikdar več pa ne morejo uničiti svobodni-selne ideje, ki se je s pomočjo te „klike“ zaživela v slovenskem učiteljstvu; za to je že prepozno! Zakaj nas niste videli, oziroma hoteli videti poprej, ko smo stradali in hlapčevali liki sužnji?! Kajpada; takrat ste nas imeli za božje volke, in kot tak ni bil nihče nevaren vašim težnjam in nakanam: potisniti naš narod nazaj v dobo teme, brezpogojnega hlapčevanja in suženjstva!

Naše gibanje, naše delovanje v prid nove šole, naše spoštovanje, ki ga uživamo med narodom in katero smo si morali priboriti z vestnim izpolnjevanjem svojih dolžnosti v šoli in z možatim nastopom izven šole, to je tista točka, ki dela skrb in preglavice nasprotnikom nove šole in svobodni-selnega učiteljstva. Zato — si mislijo klerikalci — udarimo po delu in uspehih naprednega učiteljstva, udarimo po osebah, ki delajo, ter hvalimo pred nerazsodno maso tiste, ki gledajo svoje boritelje od strani in rajši kimajo nasprotnikom, češ, to so pošteni in značajni možje. Na ta način hočejo nekaterneke zvabiti na svojo stran ter jih pridobiti za društvo, ki ga snujejo in za list, ki ga nameravajo izdajati z novim letom.

Svobodno njim, ki nameravajo izdati svoj stan, svobodno tistim, ki se hočejo iz koristolovja ločiti od „klike“, ki je ustanovila našo lepo organizacijo, ki je ustanovila „Društvo za zgradbo učiteljskega konvikta“, ki je ustanovila „Jubilejsko samopomoč“, ki je ustanovila „Cesarja Franca Jožefa I. jubilejsko ustanovo za učiteljske sirote na Kranjskem“, ki je ustanovila „Cesarice Elizabete ustanovo za učiteljske sirote na Kranjskem“, ki je ustanovila v spomin in proslavo cesarjeve 50letnice „Šolski muzej“, ki je še mnogo drugih učiteljstvu koristnih naprav ustanovila in ki ima gotovo tudi največje zasluge za regulacijo učiteljskih plač. Mož, ki je res mož, se ne bo